

בבא מציעא צ"ז

גבר שנשים הרגוהו אין בו לא דין הגמרא ממשיכה לדון בעניין דין מתה מחמת מלאכה ולא דין ושאל. ומביאה מעשה, באדם ששאל מחברו דלי והדלי נשבר. וכשבא לפני רב פפא, אמר לו הבא עדים שלא שנית בו והפטר, מפני שהוא מתה מחמת מלאכה. ומביאה הגמרא מעשה, באדם ששאל מחברו חתול, וחברו עליו העכברים והרגוהו. ישב רב אשי והסתפק מה הדין במקרה כזה. האם הוא כמו כל מתה מחמת מלאכה או לא⁸³. ואמר לו רב מרדכי כך אמר אבימי מהגרוניא משם רבא, גבר שנשים הרגוהו אין בו לא דין ולא דין, מפני שלא היה לו ליפול בידן. ויש אומרים שהחתול אכל עכברים רבים והתחמם ומת. וישב רב אשי והסתפק מה הדין במקרה כזה. ואמר לו רב מרדכי כך אמר אבימי מהגרוניא משם רבא, גבר שנשים הרגוהו אין בו לא דין ולא דין, מפני שמת מחמת הבעלות הרבות שבעל.

אמר רבא, מי שרוצה לשאול דבר מחברו ולהפטר יאמר למשאל השקני מים, כדי שאם ישאל ממנו באותה שעה כשיהיה במלאכתו, תהיה שאלה בבעלים ואם הבהמה ששאל מתה פטור. ואם חברו פקח, הוא יאמר לו שאל ממני קודם ואחר כך אשקך, כדי שלא יהיה עמו בשעת השאלה ואם הבהמה תמות יהיה חייב.

מקרי דרדקי שתלא אומנא ספר מתא ואמר רבא מלמד תינוקות, נוטע כרמים, מקיז הם בזמן עבודתם כשאלה בבעלים דם, ספר העיר המספר את אנשי העיר בתספורת בזמן עבודתם, כולם כשאלה בבעלים. אמרו החכמים לרבא, רבנו שאול לנו למלאכתנו ללמד לנו אותנו תורה, מפני שהוא יושב ומלמד אותנו תורה כל היום. ואם נשאל ממנו בהמה ומתה אנו נפטר. והקפיד עליהם, ואמר האם אתם רוצים להפקיע את ממוני! אדרבה אתם שאולים לי למלאכתני. מפני שאני יכול להשתמט ממסכת למסכת, שכשאני חפץ להתחיל במסכת אחרת שלא תשכח ממני אין אתם יכולין למחות בידי, ואתם אינכם יכולים להשמט. ואומרת הגמרא, שאין לומר כדבריו של רבא. מפני הוא שאול להם ב'ימא דכלה', כשדורשים לפני הרגל בהלכות הרגל שאינו יכול להשתמט ללמוד דבר אחר. והם שאולים לו בשאר הימים.

מרימר בר חנינא השכיר פרידה לבי חוזאי, ויצא לסייע להם בשעת הטעינה ופשעו בה ומתה. וכשבאו לפני רבא חייבם לשלם. ואמרו החכמים לרבא, הרי היא פשיעה בבעלים שהרי הבעלים היה מסייע בשעת השאלה, ורבא התבייש. ולבסוף נודע שהוא בא לראות שלא ירבו במשאה, ולא נשאל להם למלאכתם.

83 מפני ששינה במה שהולכה למקום שיש בו עכברים רבים. תוס'.

שואלת הגמרא, למי שאמר שפטור בפשיעה בבעלים, מובן מדוע רבא התבייש. אבל למי שאמר שחייב בפשיעה בבעלים, מדוע רב התבייש? עונה הגמרא, שהם לא פשעו בה, אלא הפרידה נגנבה ומתה כדרכה בבית הגנב⁸⁴. ובאו לפני רבא, וחייבם לשלם מפני שגם אם מלאך המות היה מניח לה, היא היתה נשאת בבית הגנב⁸⁵, ולכן משנגנבה השואל חייב בתשלומים. ואמרו לרבא, הרי הגניבה הזו שמחייבים אותו עליה היא גניבה בבעלים. שהרי בשעת השכירות כשנכנסה לרשותו היתה בבעלים, ושנינו לעיל, היה עמו בשעת שאילה אין צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה? ורבא התבייש, ולבסוף נודע שהוא בא כדי להשגיח בשעת הטעינה, שלא ירבו במשאה.

משנה

שאל פרה חצי יום ושכרה חצי יום ומתה המשאיל אומר שאולה מתה השואל את הפרה לחצי יום ושכרה חצי יום, או שאלה היום ושכרה למחר, או ששכר אחת ושאל במקרה שהמשאיל אומר, שהמיתה הייתה בזמן השאילה או בבהמה המושאלת, והלה אומר איני יודע, חייב לשלם ש'ברי ושמא ברי עדיף⁸⁶ ⁸⁷. ובמקרה שהשוכר אומר המיתה הייתה בזמן השכירות או בבהמה המושכרת, והלה אומר איני יודע פטור⁸⁸ ⁸⁹.

זה אומר שאולה וזה אומר שכורה, ישבע השוכר ששכורה מתה⁹⁰. זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו כדין 'מוזן המוטל בספק חולקין'!

גמרא

מנה לי בידך והלה או' איני יודע ר"ה ורב אומרת הגמרא, שמהמשנה נשמע שכשאדם יהודה א' חייב ברי ושמא ברי עדיף אומר לחברו, מנה לי בידך והלה אומר איני

84 אמר ומתה כדרכה בי גנב משום שאותם שסברו שמתה בפשיעה טעו בזה. תוס'.

85 כמו שאמרו בפ' המפקיד

86 ולא זו אף זו, לא רק בשאלה חצי היום שהוא ספק גמור מפני שאפשר לטעות מפני שהוא ביום אחד ונחשב לדררא דממונא. אלא אפילו בשאלה היום ושכרה למחר אפשר לומר יחלוקו ולא רק בפרהאחת שהוא ספק גדול אלא יחלוקו אפ' בשתי פרות. תוס'.

87 הגמרא אומרת שר"ג מעמיד בשיש עסק גניבה ביניהם וקשה לר"י מדוע צריך להעמיד בכך הרי בלא זה וא חייב שבועה ע"י גלגול שהמשכיר יאמר השבע לי שמתה כדרכה וע"י גלגול שהשכורה מתה, ומתוך שאינו יכול להשבע משלם, וכן במציעתא ישבע ע"י גלגול. ונראה לר"י אין מגלגלים אלא כשהנתבע טוען ודאי כמו בסוטה. ועוד י"ל שאין מגלגלים כשהנתבע טוען שמא אלא בדבר שדומה קצת שהוא אמת כגון טענת אריסין ואפוטרופסין. תוס'.

88 ואע"ג שכל שבועת השומרים המפקיד משיעו מספק שאינו יודע אם נאנסה, כאן שאינו יודע אם השואלה מתה אין להשביעו מספק. שהוא כאילו או' איני יודע אם השאלתיך. תוס'.

89 תוס' מקשים לר"ה ולרב יהודה שאמרו ברי ושמא ברי עדיף מדוע צריך לומר שפטור?, אם ברישא אומרים שברי עדיף להוציא כל שכן להחזיקו. וי"ל שאגב מה ששנו ברישא שברי עדיף חייב השואל שנו ברישא שלהיפך פטור השואל, או מפני שהברי של המשאיל עדיף מהברי של השואל ולכן צ"ל שאפ' ברי של השואל עדיף משמא של המשאיל. תוס'.

90 ולקמן מקשים מה שטענו לא הודה לו והיכן שבועה זו כתובה. רש"י.

יודע חייב. שואלת הגמרא, האם מכאן תהיה קושיה על רב נחמן⁹¹. ששינו מי שאמר לחברו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע⁹², רב הונא ורב יהודה אמרו חייב, 'ברי ושמא ברי עדיף'⁹³. רב נחמן ורבי יוחנן אמרו פטור, העמד את הממון בחזקת בעליו ולא תפקיע מספק⁹⁴. דוחה הגמרא, כאן מדובר כמו שאמר רב נחמן במקום אחר, כגון שיש עסק שבועה ביניהן, שנתחייב לו שבועה בטענתו והוא אינו יכול ליטבע שהרי אמר שאינו יודע, וכיון שאינו יכול להטבע משלם. וכמו כן נאמר שהמשנה מדברת כגון שיש עסק שבועה ביניהן⁹⁵, וכיון שאינו יכול להטבע חייב לשלם. ומדובר כאן כמו שאמר רבא⁹⁶ מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמישים והשאר איני יודע, מתוך שאינו יכול ליטבע משלם⁹⁷. מפני שהוא מודה במקצת וחייב שבועה על השאר, ואינו יכול להטבע מפני שאמר איני יודע.

91 התוס' הקשו הרי עמידים את המשנה כסומכוס שלא הולך אחרי חזקה ואומר שממון המוטל בספק חולקים. ולכן ברי עדיף גם להוציא ממון. אבל רב חמן סובר כחכמים שאמרו הממע"ה. או שר"נ אמר גם לפי סומכוס, מפני שסומכוס מודה כשאינו דררא דממונא שהמע"ה. וי"ל שלסומכוס שאו' ממון המוטל בספק חולקים הוא כמו ששניהם מוחזקים וכיון שלפיו מועיל ברי נגד שמא וחייב הכל גם לחכמים מועיל לכה"פ שיחלוקו. תוס'.

92 דוקא שאומר איני יודע אם הליתני אבל אם או' איני יודע אם החזרתי שנינו במשנה בהגזול בתרא בב"ק שחייב. ובכ"ז הקשו לר"נ שכיון שמחזיר פרה אחת הוא כמו שאו' איני יודע אם השאלתני. תוס'.

93 התוס' הקשו שבפ' שור שנגח את הפרה אמר רב יהודה בשם שמואל זו דברי סומכוס אבל חכ' א' זה כלל גדול בדין הממע"ה. ואפ' מוזיק אומר שמא ניזק אומר ברי. ואין לומר שרב יהודה אומר כאן כסומכוס ושם הוא לפי חכמים. וי"ל שדוקא כאן ר"י סובר שברי עדיף מפני שהוא ברי טוב ושמא גרוע. אבל בניזק הברי הוא גרוע מפני שהוא יודע שהמוזיק לא היה שם ולא יכחישנו. תוס'.

94 בב"ק ובכתובות אמרו שפטור לפני שניתקנה שבועת היסת. אבל אחרי שניתקנה שבועת היסת חייב להטבע שאינו שידע שאל"כ כל נתבע יאמר איני יודע. תוס'.

95 אבל במציעתא שהשוכר טוען ברי והמשאיל שמא השוכר פטור משבועה, שהמשאיל אינו יכול להטביע מספק אע"פ שמודה לו במקצת. התוס' מקשים שמשמע שר"נ סובר שמחוייב שבועה ומתוך שאינו יכול להטבע משלם, ובפ' כל הנשבעין ר"נ חולק על ר' אבא וסובר שחזרה שבועה למקומה. וצ"ל שמעמידים את המשנה כר"מ ומפרשים חזרה שבועה למקומה למחוייב לה, אבל הוא עצמו סובר כרבי יוסי. אבל קשה שבפ' חזקה הבתים משמע שהלכה כר' אבא והרי הלכה כר"נ בדיני. ונראה לר"ת שבנסכא דר' אבא ובחמישים ידענא ונ' לא ידענא הלכה כר' אבא שמתוך שאינו יכול להטבע משלם, ושם ר"נ מודה. ובששניהם חסודים הלכה כר"נ. תוס'.

96 ר"ח פירש שלא מצאנו את דברי רבא בלשון זאת. אלא קיבלנו מרבתינו שעיקרה בפ' כל הנשבעין שאמר רבא כוותיה דר' אבא מסתברא מתוך שאינו יכול להטבע משלם. תוס'.

97 היה צריך לומר כך מן הדין בחשוד על השבועה אלא שתקיננו שכנגדו ישבע ויטול. מפני שאל"כ כל אחד ילוה לו פרוטה ויתבענו ויודה ויתחייב שבועה ויטול כל אשר לו. אבל כאן ובנסכא שאינו יכול להטבע לא מפני שהוא חשוד, אלא שאינו יכול להטבע במקרה זה. לא הצריכו את שכנגדו להטבע. תוס'.